

Inspectie van het Onderwijs
*Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap*

HEROVERWEGEN EN BIJSTELLEN VAN SCHOOLADVIEZEN NA DE EINDTOETS

oktober 2022

Voorwoord

De inspectie heeft in februari en maart 2021 onderzoek gedaan naar de wijze waarop basisscholen in schooljaar 2020-2021 invulling hebben gegeven aan de adviesprocedure. Het ging om een onderzoek onder ruim 200 scholen.

In dit vervolg daarop hebben we onderzocht hoe de adviesprocedure dit jaar verliep ten opzichte van de adviesprocedure voor de coronacrisis. We hebben ons onderzoek gericht op bijstellingen van de adviezen op basis van de eindtoetsresultaten. In dit rapport treft u daarvan de uitkomsten aan.

INHOUD

Voorwoord 2

- 1 Inleiding 4**
- 2 Oorspronkelijke schooladvies, heroverweging na eindtoets en bijstelling 5**
- 3 Verschil schooladvies en toetsadvies van minstens een heel niveau 6**
- 4 Leerlingen die in aanmerking komen voor herziening van het schooladvies 7**
- 5 Bijgestelde schooladviezen 8**
- 6 Redenen om schooladvies niet bij te stellen 9**
- 7 Conclusies 10**
- 8 Afsluitend 12**
- 9 Informatiebronnen 13**

1 Inleiding

Mede naar aanleiding van de oproep tot kansrijk adviseren van minister Slob in januari 2021, hebben we in februari en maart 2021 onderzoek gedaan naar de wijze waarop basisscholen in schooljaar 2020-2021 invulling hebben gegeven aan de adviesprocedure. Het ging om een onderzoek onder ruim 200 scholen.

In dit doorstroomonderzoek hebben we onderzocht hoe de adviesprocedure dit jaar verliep ten opzichte van de adviesprocedure voor de coronacrisis. We hebben in kaart gebracht welke aanpassingen scholen aanbrachten in hun adviesprocedure, gericht op het geven van zo passend en kansrijk mogelijke adviezen, ondanks de mogelijke achterstanden van leerlingen en de beperkte beschikbaarheid van actuele en valide toetsresultaten. De uitkomsten van dit onderzoek zijn te vinden op: [Eerste uitkomsten doorstroomonderzoek po schoolloopbanen | Primair onderwijs | Inspectie van het onderwijs \(onderwijsinspectie.nl\)](#).

In het vervolg van het doorstroomonderzoek hebben we ons gericht op bijstellingen van de adviezen op basis van de eindtoetsresultaten. We hebben kwantitatieve data geanalyseerd die beschikbaar zijn via DUO en we hebben kwalitatieve data verzameld aan de hand van een vervolgvragenlijst, die we hebben uitgezet onder de schoolleiders die hebben deelgenomen aan het doorstroomonderzoek.

2 Oorspronkelijke schooladvies, heroverweging na eindtoets en bijstelling

Basisscholen geven vóór 1 maart een schooladvies aan alle leerlingen. Tussen 15 april en 15 mei maken leerlingen de eindtoets. Krijgt een leerling vanuit de eindtoets een hoger advies dan het schooladvies? Dan moeten scholen opnieuw over het schooladvies nadenken. Deze heroverweging kan ervoor zorgen dat het advies omhoog wordt bijgesteld. Is het resultaat op de eindtoets lager of gelijk aan het schooladvies? Dan gaat het schooladvies niet naar beneden.

Sinds schooljaar 2018-2019 bestaat het advies op basis van de eindtoets uit de vijf dubbele toetsadviezen, namelijk pro/vmbo-b, vmbo-b/k, vmbo-k/gt, vmbo-gt/havo en havo/vwo, en het enkelvoudige toetsadvies vwo.¹ Een enkelvoudig schooladvies² wijkt daardoor per definitie af (m.u.v. vwo) van het toetsadvies.

Wanneer een leerling een afwijking van een half niveau naar boven heeft op de eindtoets³, kan de school tijdens de verplichte heroverweging redeneren dat het toetsadvies in lijn is met het schooladvies. Uit ons onderzoek blijkt dat de meeste scholen hierbij kijken naar de leerprestaties, de 'zachte' leerlingkenmerken en de gehele ontwikkeling op de basisschool.

¹ De brede toetsadviezen zijn ingevoerd met het idee dat leerlingen vanuit resultaten van de eindtoets zoveel mogelijk kansen worden geboden. Het effect van de waarde van het dubbele advies hangt echter af van de plaatsing in het VO en het niveau waarop wordt lesgegeven in leerjaar 1.

² In schooljaar 2020-2021 gaven scholen gemiddeld 69,3% van hun leerlingen een enkelvoudig schooladvies. In schooljaar 2018-2019 was dit 71,8%.

³ Voorbeeld: Bij een leerling met een schooladvies vmbo-k wijkt het toetsadvies vmbo-k/gt een half af. Bij een leerling met een schooladvies vmbo-k/gt wijkt het toetsadvies vmbo-gt/havo een heel niveau af.

3 Verschil schooladvies en toetsadvies van minstens een heel niveau

In onze analyses in het kader van het doorstroomonderzoek kijken we alleen naar leerlingen waarbij het schooladvies een heel niveau of meer naar boven afwijkt. Bij een enkelvoudig schooladvies zal er namelijk altijd een half niveau afwijking zijn, aangezien de eindtoets alleen dubbelvoudige adviezen geeft. Bij een dubbel schooladvies is het toetsadvies gelijk of wijkt het toetsadvies per definitie al een heel niveau of meer af.

We hebben gekeken naar de data van schooljaar 2018-2019 en 2020-2021. In schooljaar 2019-2020 is de eindtoets niet afgenomen vanwege de coronapandemie en konden schooladviezen niet worden bijgesteld op basis van de eindtoets.

We hebben daarnaast een uitsplitsing gemaakt in verschillende categorieën:

- schoolweging;
- stedelijkheid;
- provincie;
- migratie-achtergrond;
- geslacht.

4 Leerlingen die in aanmerking komen voor herziening van het schooladvies

In schooljaar 2020-2021 hadden 11,7% van de leerlingen ten opzichte van hun schooladvies een heel niveau hoger of meer als eindtoetsadvies.⁴ In schooljaar 2018-2019 was dit 13,4%.

Uit de beschikbare data kunnen we over deze groep leerlingen de volgende conclusies trekken:

- Het percentage leerlingen met minstens een heel niveauverschil tussen het schooladvies en het toetsadvies neemt toe bij een toenemende schoolweging (in schooljaar 2020-2021 van 3,5% bij een lage schoolweging tot 16,2% bij een hoge schoolweging; uitgezonderd daarbij de allerhoogste schoolwegingen, daarbij is het 13,7%).
- Het percentage leerlingen met minstens een heel niveauverschil tussen het schooladvies en het toetsadvies neemt toe wanneer de stedelijkheid afneemt (in schooljaar 2020-2021 van 9,4% bij zeer sterke stedelijkheid naar 14,4% bij niet-stedelijke gebieden).
- In schooljaar 2020-2021 springt Limburg eruit als provincie met het hoogste percentage leerlingen (17,3%) met minstens een heel niveauverschil tussen het schooladvies en het toetsadvies. In 2018-2019 waren dit de provincies Friesland, Drenthe en Zeeland. In beide schooljaren was het percentage leerlingen met minstens een heel niveauverschil tussen het schooladvies en het toetsadvies het laagst in de provincies Utrecht en Noord-Holland (in schooljaar 2020-2021 respectievelijk 9,9 en 9,4%). In de andere provincies ligt dit percentage in schooljaar 2020-2021 tussen de 11,2 en 14,2%.
- Het percentage leerlingen met minstens een heel niveauverschil tussen het schooladvies en het toetsadvies is hoger voor leerlingen met een niet-westerse migratie-achtergrond, en met name voor leerlingen met een niet-westerse migratie-achtergrond van de eerste generatie (in 2020-2021 16,9%, t.o.v. 11,3% voor leerlingen zonder migratieachtergrond).
- Bij meisjes is er iets vaker sprake van minstens een heel niveauverschil tussen het schooladvies en het toetsadvies dan bij jongens (1 procentpunt verschil in zowel 2018-2019 als 2020-2021).

Deze conclusies verschillen nauwelijks tussen schooljaren 2020-2021 en 2018-2019, met uitzondering van de provincies met de hoogste percentages leerlingen met minstens een heel niveauverschil tussen het schooladvies en het toetsadvies (zie hierboven).

Hieronder brengen we voor de verschillende categorieën in beeld bij welke groepen leerlingen de schooladviezen in welke mate zijn bijgesteld.

⁴ In schooljaar 2020-2021 was bij 25,1% van de leerlingen het toetsadvies een half niveau hoger dan het schooladvies (in schooljaar 2018-2019 in 28,1%). En hoewel we ons in onze analyse richten op de schooladviezen die minstens een heel niveau afwijken van het toetsadvies, zien we dat we voor schooladviezen die een half niveau afwijken vergelijkbare conclusies kunnen trekken.

5 Bijgestelde schooladviezen

Van de leerlingen van wie in schooljaar 2020-2021 het toetsadvies een heel niveau of meer naar boven afweek, is in 46,6% van de gevallen het schooladvies bijgesteld. In schooljaar 2018-2019 was dit 40,5%.⁵

Uit de beschikbare data kunnen we over deze groep leerlingen de volgende conclusies trekken:

- Het percentage bijgestelde adviezen is het hoogst op scholen met hoge schoolwegingen en het laagst op scholen met een schoolweging rond het gemiddelde (in 2020-2021 66,0% bij de hoogste schoolweging en rond 40% bij een schoolweging rond het gemiddelde).
- Het percentage bijgestelde adviezen neemt toe met de stedelijkheid (in schooljaar 2020-2021 van 38,5% bij niet-stedelijke gebieden tot 59,0% bij zeer sterk stedelijke gebieden).
- In schooljaar 2020-2021 springen Noord-Holland (54,7%), Flevoland (53,8%) en Zuid-Holland (50,9%) eruit als provincies met de hoogste percentages bijgestelde adviezen. In Drenthe (33,0%) en Zeeland (33,5%) zijn de adviezen in schooljaar 2020-2021 het minst vaak bijgesteld.
- Bij leerlingen met een migratieachtergrond wordt het advies vaker bijgesteld, met name voor leerlingen van een niet-westerse migratieachtergrond van de tweede generatie (in schooljaar 2020-2021 62,9%, t.o.v. 41,3% voor leerlingen zonder migratieachtergrond).
- Bij meisjes is er iets vaker sprake van het bijstellen van adviezen dan bij jongens (in schooljaar 2020-2021 respectievelijk 47,4% en 45,6%).

Bovenstaande conclusies verschillen nauwelijks tussen schooljaren 2020-2021 en 2018-2019.

⁵ Van de leerlingen waarbij het toetsadvies een half niveau hoger lag dan het schooladvies is in schooljaar 2020-2021 voor 17,6% van die leerlingen het advies naar boven bijgesteld (in schooljaar 2018-2019 was dat 14,6%). En hoewel we ons in onze analyse richten op de schooladviezen die minstens een heel niveau afwijken van het toetsadvies, zien we dat we voor schooladviezen die een half niveau afwijken vergelijkbare conclusies kunnen trekken.

6 Redenen om schooladvies niet bij te stellen

In ons doorstroomonderzoek gaf in het voorjaar van 2021 een derde van de onderzochte scholen aan dat ze verwachtten de schooladviezen niet bij te stellen op basis van de uitkomst van de eindtoets.

Een derde van de scholen klinkt als een aanzienlijk aantal, maar de analyses van dit deel van ons onderzoek, zoals hierboven beschreven, laten zien dat hier ook toetsadviezen onder vallen die een half niveau hoger zijn dan het schooladvies (wat het geval was bij 25% van de leerlingen in schooljaar 2020-2021). Scholen zijn verplicht om ook deze adviezen te heroverwegen. Doordat de schooladviezen in lijn liggen met de toetsadviezen, stellen veel scholen deze adviezen niet bij.

Scholen hebben verschillende overwegingen om het schooladvies niet bij te stellen. In het tweede deel van ons onderzoek hebben we aanvullende kwalitatieve data verzameld aan de hand van een vragenlijst. Deze vragenlijst hebben we uitgezet onder de schoolleiders die hebben deelgenomen aan het doorstroomonderzoek.

We hebben 184 scholen gevraagd naar eventuele heroverwegingen en bijstellingen n.a.v. de eindtoets in 2021. Van deze groep scholen gaven 123 scholen aan dat zij een of meer schooladviezen hebben moeten heroverwegen. Op 40 scholen leidde dit in alle gevallen tot een bijstelling van het schooladvies.

Op 62 scholen werden een of meer adviezen niet omhoog bijgesteld. Deze scholen gaven aan wat de redenen zijn waarom zij een bijstelling van het advies niet passend vonden. We kregen informatie over 89 adviezen.

De redenen die scholen ons geven om het advies niet bij te stellen, komen grotendeels overeen met de overwegingen die scholen ons gaven voordat de toetsadviezen bekend waren. De redenen die scholen het vaakst noemen, startend met de meest genoemde, zijn:

- De school vindt het schooladvies passender dan het niveau van de eindtoets vanwege zachte leerlingkenmerken en/of de thuissituatie;
- De school vindt het schooladvies passender dan het toetsadvies als het gaat om wat de leerling op cognitief gebied op school laat zien;
- De school vindt het schooladvies passender op basis van 'het complete beeld' dat het heeft van de leerling (combinatie van redenen);
- Ouders (en soms leerlingen) hebben geen ambitie om op het eindtoetsniveau uit te stromen.

7

Conclusies

In het eerste deel van ons doorstroomonderzoek hebben we scholen gevraagd in hoeverre ze verwachten dat ze hun oorspronkelijke schooladviezen zouden gaan bijstellen op grond van de eindtoets.

In het vervolg van ons onderzoek hebben we gekeken bij hoeveel procent van de leerlingen de toetsadviezen daadwerkelijk hoger uitvielen dan de schooladviezen en bij hoeveel procent van deze leerlingen het schooladvies al dan niet naar boven werd bijgesteld.

Daarnaast hebben we onderzocht welke redenen scholen het meest geven om het schooladvies niet bij te stellen na een hoger toetsadvies.

We hebben ons hierbij gericht op de groep leerlingen waarbij het schooladvies minstens een heel niveau onder het toetsadvies ligt. Aangezien alle toetsadviezen (m.u.v. vwo) sinds schooljaar 2018-2019 dubbele adviezen zijn, wijken enkele adviezen per definitie minstens een half niveau af van het toetsadvies.

Enkelvoudige schooladviezen versus dubbele toetsadviezen

In schooljaar 2020-2021 gaven scholen gemiddeld 69,3% van hun leerlingen een enkelvoudig schooladvies. Van deze adviezen had 36% een toetsadvies van een half niveau hoger. Dit is het toetsadvies dat het meest in lijn is met het schooladvies. Hoewel basisscholen deze schooladviezen moeten heroverwegen aangezien het toetsadvies hoger is, kan een basisschool voor deze gevallen beredeneren dat het schooladvies in lijn is met het toetsadvies.

Tijdens ons doorstroomonderzoek in het voorjaar van 2021 gaf een derde van de onderzochte scholen aan dat ze verwachten geen schooladviezen te zullen bijstellen. In dit onderzoek hebben we op leerlingniveau gekeken naar de school- en toetsadviezen. Hieruit blijkt dat bij de groep scholen die vóór de eindtoets aangaf te verwachten dat ze niet zullen bijstellen, ook veel scholen zitten die enkelvoudige adviezen geven. Hierbij ligt het schooladvies slechts een half niveau onder het toetsadvies.

Ruim 1 op de 10 leerlingen heeft minstens een heel niveau hoger toetsadvies dan het oorspronkelijke schooladvies; bijna de helft van deze schooladviezen bijgesteld

In ons onderzoek hebben we ons gericht op de leerlingen die een eindtoetscore hadden die een heel of meer niveau boven hun schooladvies ligt.

In schooljaar 2020-2021 gold dit voor 11,7% van de leerlingen. In schooljaar 2018-2019 was dit 13,4%. Het percentage leerlingen dat in aanmerking is gekomen voor herziening vanwege minstens een heel niveauverschil tussen het school- en toetsadvies is dus licht afgenomen. Wellicht is dit veroorzaakt door de oproep van de minister om kansrijk te adviseren.

In schooljaar 2020-2021 werd in 46,6% van die gevallen het schooladvies naar aanleiding van de eindtoets naar boven bijgesteld. In schooljaar 2018-2019 was dat bij 40,5% het geval. Wellicht heeft de oproep tot kansrijk adviseren ook na het bekend worden van de eindtoetsresultaten aanvullend effect gehad.

Dat betekent dat van alle groep 8 leerlingen in schooljaar 2020-2021 in ruim 6% van de gevallen het toetsadvies minstens een niveau hoger uitviel dan het schooladvies en het schooladvies niet werd bijgesteld. De redenen waarom scholen niet bijstellen vatten we verderop samen.

Bij de 11,7% van de leerlingen die een hoger toetsadvies hebben is het oorspronkelijke schooladvies mogelijk niet kansrijk genoeg. In bijna de helft van de gevallen worden de schooladviezen alsnog bijgesteld.

Kenmerken van leerlingen met een hoger toetsadvies dan schooladvies

Als we naar de kenmerken van scholen en leerlingen kijken, zien we dat het percentage leerlingen met een toetsadvies dat minstens een niveau boven het schooladvies ligt, toeneemt bij toenemende schoolweging en afnemende stedelijkheid. Het percentage is hoger voor leerlingen met een niet-westerse migratie-achtergrond. En bij meisjes speelt dit iets vaker dan bij jongens. Per provincie zijn er verschillen, maar die verschillen zijn per schooljaar anders.

Voor deze leerlingen is het oorspronkelijke schooladvies mogelijk niet kansrijk genoeg. De mogelijkheden van leerlingen met deze kenmerken worden wellicht vaker onderschat bij het geven van een schooladvies.

Kenmerken van leerlingen met bijgesteld schooladvies

Van leerlingen op scholen met hoge schoolwegingen worden schooladviezen het vaakst bijgesteld. We zien ook dat in stedelijke gebieden schooladviezen vaker worden bijgesteld. Bij leerlingen met een migratieachtergrond wordt het advies vaker bijgesteld dan bij leerlingen zonder een migratie-achtergrond. En bij meisjes wordt het schooladvies vaker bijgesteld dan bij jongens.

Vanuit schoolweging, migratieachtergrond en geslacht bekeken zien we dat de leerlingen die naar verhouding het vaakst in aanmerking komen voor herziening van hun advies ook het vaakst bijstellingen krijgen. Voor deze groep leerlingen kun je zeggen dat het oorspronkelijke schooladvies wellicht te voorzichtig is, maar dat voor deze leerlingen na de eindtoets wel de meeste bijstellingen plaatsvinden.

Wat betreft stedelijkheid zien we grote verschillen. In minder stedelijke gebieden worden schooladviezen minder vaak bijgesteld, terwijl het aantal leerlingen dat voor herziening in aanmerking kwam groter is dan in meer stedelijke gebieden.

'Complete beeld leerling' veelgehoorde reden om schooladvies niet bij te stellen

Wanneer het toetsadvies afwijkt van het schooladvies, vinden scholen vaak dat het schooladvies dat zij geven, beter past bij het 'complete beeld' dat zij hebben van een leerling. De combinatie van cognitieve gegevens over de jaren heen, 'zachte' leerlingkenmerken (zoals werkhouding, motivatie, zelfvertrouwen) en/of de thuissituatie maakt dat scholen de inschatting maken dat een leerling niet succesvol zal zijn in het hogere niveau van het toetsadvies.

Daarnaast geven scholen als reden dat zij het schooladvies niet omhoog bijstellen, omdat ouders dit niet nodig of wenselijk vinden. Ouders vinden bijvoorbeeld dat het aanbod van de vervolgschool, behorend bij het schooladvies, beter past bij hun kind of zijn bang dat het hogere niveau te hoog gegrepen is.

8 Afsluitend

In onze onderzoeken voor en na de eindtoets hebben we ons gericht op de adviesprocedures van de scholen, het al dan niet bijstellen van schooladviezen en de redenen om schooladviezen niet bij te stellen. Hieruit zijn enkele conclusies te trekken over de mate van kansrijk adviseren door scholen.

Het schooladvies van de basisschool is weliswaar een schakel in een kansrijke onderwijsloopbaan van een kind, maar de kansrijkheid van het onderwijsaanbod op zowel PO- als VO-scholen heeft vooral grote impact op het vervolgsucces. Hier hebben wij echter geen onderzoek naar gedaan.

Daarnaast heeft ook de brugklas waarin de leerling geplaatst wordt grote invloed op hoe kansrijk de schoolloopbaan wordt. In het voorjaar van 2022 zal een onderzoek starten naar het proces van de plaatsing in het VO.

9 Informatiebronnen

- SLO en OCW, De overstap van PO naar VO, handreiking schooladvisering: [Handreiking schooladvisering po-vo - SLO](#)
- Rijksoverheid: [Schooladvies toelating voortgezet onderwijs | Schooladvies en eindtoets basisschool | Rijksoverheid.nl](#)
- Inspectie van het Onderwijs: [Eerste uitkomsten doorstroomonderzoek po schoolloopbanen | Primair onderwijs | Inspectie van het onderwijs \(onderwijsinspectie.nl\)](#)
- Inspectie van het Onderwijs: [Feiten en fabels in de overgang van PO naar VO](#)
- PO-raad: [Kansrijk adviseren | PO-Raad \(poraad.nl\)](#)

Colofon

Inspectie van het Onderwijs
Postbus 2730 | 3500 GS Utrecht
www.onderwijsinspectie.nl

Een exemplaar van deze publicatie is te downloaden vanaf de website van de
Inspectie van het Onderwijs: www.onderwijsinspectie.nl.

© Inspectie van het Onderwijs | Oktober 2022